

STAV AGENCIJE O SISTEMIMA INKLUZIVNOG OBRAZOVANJA

Drugo izdanje

Ovaj dokument predstavlja ažuriranje – i drugo je izdanje – stava Evropske agencije za posebne potrebe i inkluzivno obrazovanje (Agencija) o sistemima inkluzivnog obrazovanja, objavljenog 2015. On utvrđuje usaglašenu viziju i osnovne funkcije sistema inkluzivnog obrazovanja. Poseban **Dokument sa osnovnim informacijama** predstavlja dokaz i literaturu koji služe za ažuriranje dokumenta o stavu Agencije iz 2022. godine.

Ova vrhunska vizija za sisteme inkluzivnog obrazovanja se posmatra kao aspiracija – cilj i horizont – prema kojima sve države članice Agencije mogu uskladiti svoj rad na razvoju politike. U nastojanju da pruže efikasnu podršku svojim državama članicama da ispune ovaj cilj, Agencija zapaža da su sve one na različitim tačkama u razmišljanju i delovanju u vezi vizije za sisteme inkluzivnog obrazovanja. Stoga, vizija će pružiti fokusnu tačku i inspiraciju za dalji rad sa državama članicama tokom narednih godina.

Dok Agencija razmišlja o 25 godina rada sa državama članicama, vizija o sistemima inkluzivnog obrazovanja navedena u dokumentu o stavu iz 2015. godine ostaje ista:

Svi učenici bilo kog uzrasta dobijaju mogućnost relevantnog, visokokvalitetnog obrazovanja i vaspitanja u svojoj lokalnoj zajednici, pored svojih prijatelja i vršnjaka.

Međutim, kontekst rada na međunarodnom i evropskom nivou se značajno promenio. Nužno je da dokument o stavu Agencije ostaje ažuran, te ovaj dokument ažurira originalnu verziju iz 2015.

Sistemi obrazovanja u celoj Evropi se suočavaju sa sve većim izazovima. Oni proističu iz sukoba, migracija, pandemija, klimatskih promena, tehnološkog razvoja i

društvenih promena. Mnogi od ovih izazova mogu da istaknu nejednakosti koje su prema **Global Education Monitoring Report 2020** [Globalni izveštaj o praćenju obrazovanja iz 2020] obično povezane sa:

... polom, udaljenosti, bogatstvom, smetnjama u razvoju, etničnosti, jezikom, migracijom, selidbom, zatvaranjem, seksualnom orijentacijom, polnim identitetom i izražavanjem, religijom i drugim verovanjima i stavovima (UNESCO, 2020, str. 4).

Nacionalno zakonodavstvo i politika moraju prepoznati prava svih učenika i aktivno sprečavati diskriminaciju, stereotipizaciju i marginalizaciju koji su očigledni svim učenicima koji mogu biti u riziku od isključivanja iz inkluzivnog obrazovanja zbog različitih razloga.

Trenutni kontekst sukoba i pandemija COVID-19 predstavljaju mogućnost da se ponovo razmisli o otpornosti obrazovnih sistema i kako oni pripremaju sve učenike za život u sve nesigurnijim vremenima. S obzirom da potpuni uticaj na učenje mladih ljudi, njihovo mentalno zdravlje i dobrobit postaju očigledni, na prvo mesto dolazi razmišljanje o novom društvenom ugovoru za obrazovanje, kako je navedeno u **Reimagining our futures together** [Ponovno osmišljanje naše zajedničke budućnosti] (International Commission on the Futures of Education, 2021). **Ovime se naglašava potreba da obrazovanje bude „zajednička društvena obaveza“ – jedno od ključnih ljudskih prava – jačanje kapaciteta sviju da brinu i međusobno sarađuju na svim nivoima društva.**

Društvene, obrazovne i finansijske prednosti inkluzije su dobro dokumentovane. Pa ipak, i dalje je izuzetno važno da sve zemlje odgovore na politički imperativ, kao i na važan etički imperativ, kako bi se stremilo ka inkluzivnijim društvima. Jačanjem svoje posvećenosti ka **ciljevima održivog razvoja**, zemlje treba da osiguraju veću jasnoću u pogledu principa koji čine osnovu pristupa koji je više holistički za ulaganje u kvalitet za sve učenike.

Zakonski okviri zemalja moraju da sadrže obaveze navedene u međunarodnim konvencijama i evropskim komunikacijama kako bi se zagarantovala jednakost i antidiskriminacija. Zakonodavstvo treba da osigura univerzalni i jednaki pristup inkluzivnom obrazovanju bez diskriminacije. On mora da naglasi da je

segregacija oblik diskriminacije, kao i nesprovođenje neophodnih prilagođavanja da bi se osiguralo da osobe sa invaliditetom mogu da uživaju u svim ljudskim pravima na jednakoj osnovi sa drugima.

Zakonodavstvo i politika treba da se fokusiraju na pristupe prevencije i intervencije kako bi se svim učenicima omogućilo da prevaziđu prepreke za učenje i učestvuju potpuno, u skladu sa vrhunskom vizijom da svi učenici svih uzrasta budu obrazovani u svojoj lokalnoj zajednici, zajedno sa svojim prijateljima i vršnjacima.

Najvažnije, da bi se suočili sa trenutnim izazovima, **svi akteri obrazovanja moraju da prošire svoje razumevanje inkluzivnog obrazovanja da bi se uključili SVI učenici (UNESCO, 2020)**. To podrazumeva **iskorenjivanje mehanizama diskriminacije, stereotipizacije i marginalizacije koji isključuju učenike iz mogućnosti u svojim lokalnim školama i zajednicama**. Nacionalne strategije koje ciljaju određene grupe manjina treba proširiti da bi se primenilo pravo na obrazovanje i osiguralo da svaki učenik bude važan.

U središtu planiranja narednih koraka je potreba za jasnoćom u vezi sa značenjem inkluzivnog obrazovanja. **Inkluziju u obrazovanju i pravednosti ne treba posmatrati kao posebne politike, već kao principe kojima se podupiru i informišu sve nacionalne politike**. To obuhvata one na mestima za upravljanje, zaduženim za plan i program nastave i učenja, procenu, osiguranje kvaliteta, monitoring i evaluaciju, obrazovanje vaspitača/nastavnika, finansiranje i raspodelu resursa.

Osnova za pružanje kvaliteta je razvoj ključnih kompetencija putem mogućnosti za profesionalni razvoj. Takve kompetencije moraju da omoguće svim edukatorima da povećaju postignuća, rezultate i ishode celog obrazovnog sistema. Edukatori treba da budu osposobljeni za prilagođavanje ili izmenu plana i programa nastave i učenja da bi se pružile relevantne mogućnosti svim učenicima, bez pristupa alternativnim ili posebnim planovima i programima nastave i učenja. **Personalizovani pristupi treba da uključe sve učenike,**

podrže njihovo aktivno učešće i daju im mogućnost da izraze svoje mišljenje u procesu učenja.

Fleksibilno finansiranje i ravnopravna raspodela resursa treba da se fokusiraju na **povećanje kapaciteta škola i zajednica da bi odgovorili na različitost i podržali sve učenike**. Pristupi finansiranja moraju uzeti u obzir pitanja u vezi sa međusektorskim potrebama učenika. Sve više se prepoznaje da se identiteti učenika preklapaju i često predstavljaju višestruke dimenzije različitosti. Učenici mogu biti izloženi različitim vrstama diskriminacije i nedostacima kao rezultat kombinacije identiteta. Očigledno je da etiketiranje učenika i, posebno, korišćenje etiketa da bi se odlučilo o pružanju ili pristupu resursima može da utiče na pravednost.

Sve veće prepoznavanje različitosti i složenosti učenika traži veću saradnju. Takođe će zahtevati promenjenu ulogu obrazovnih stručnjaka, koji moraju biti pripremljeni za pružanje personalizovanih pedagoških, veću upotrebu digitalnih tehnologija i raznolikijih puteva učenja. Školske zajednice će sve više zahtevati da se uključe u proces konceptualizacije pojma „škole“ kao institucije koja pruža mnogo više od sadržaja plana i programa nastave i učenja.

Partnerstvo i mreže sa zainteresovanim stranama i lokalnim zajednicama postaću sve važnije kako se institucije (kao što su vlade, ministarstva, regionalna ili lokalna tela i škole) organizuju i sarađuju na različite načine da bi se uspostavio međusektorski rad. Takav rad mora da obuhvati razumevanje šireg eko sistema za sisteme inkluzivnog obrazovanja. On takođe mora da uzme u obzir ključne uticaje na učenje i učešće u samom sistemu i svim nivoima sistema, da garantuje napredak učenika i kontinuitet pružanja između svih faza obrazovanja.

Nakon COVID-19, može da postoji prostor za **povećanje društvene svesti o uticaju segregacije, izolacije i isključivanja iz školskog sistema**. Ovo treba da potpomogne pristup „bolje ponovne izgradnje“, sa fokusom na izgradnju kapaciteta za sve zainteresovane strane i korišćenje podataka za postizanje ravnopravnog pristupa, ulaza i ishoda za SVE učenike. Takav pristup bi trebalo da prilagodi rad kako bi se pružali različiti načini i pristupi, zavisno od trenutnog konteksta zemlje i prethodnih istorija – sa fokusom na kontinuirano unapređenje i pružanje visokokvalitetnog obrazovanja usmerenog na učenika za sve.

© European Agency for Special Needs and Inclusive Education 2022

Ovu publikaciju možete navoditi na sledeći način: Evropska agencija za posebne potrebe i inkluzivno obrazovanje, 2022. *Stav Agencije o sistemima inkluzivnog obrazovanja*. Drugo izdanje. Odense, Danska